

university of
 groningen

Gelderland, 12-10 2021 | 1

Natuurinclusieve landbouw

Meer dan de boer alleen

Martijn van der Heide

Rijksuniversiteit Groningen, Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen

Opbouw

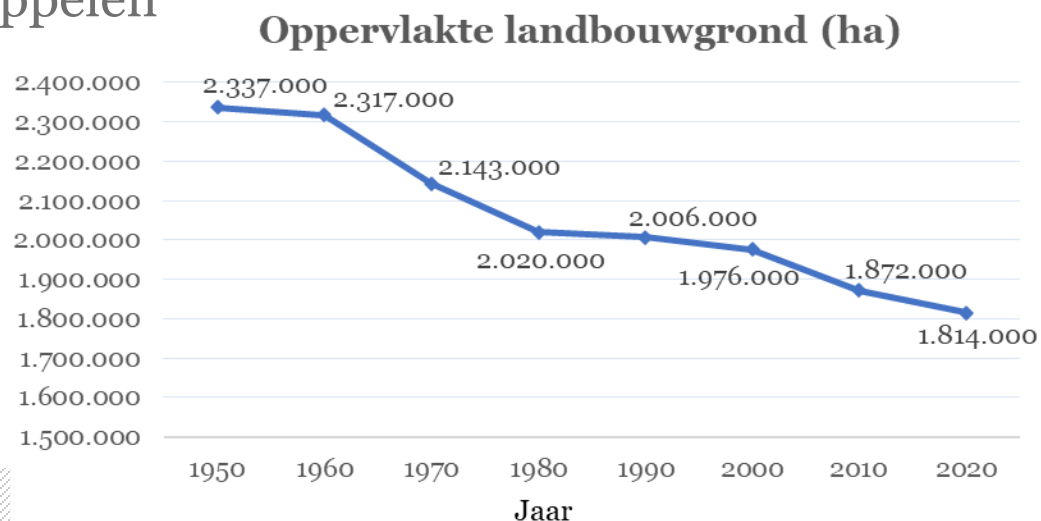
- › Ontwikkelingen Nederlandse landbouw
 - Plus en min
- › Andere relevante trends
- › Noodzaak transitie?
- › Natuurinclusieve landbouw

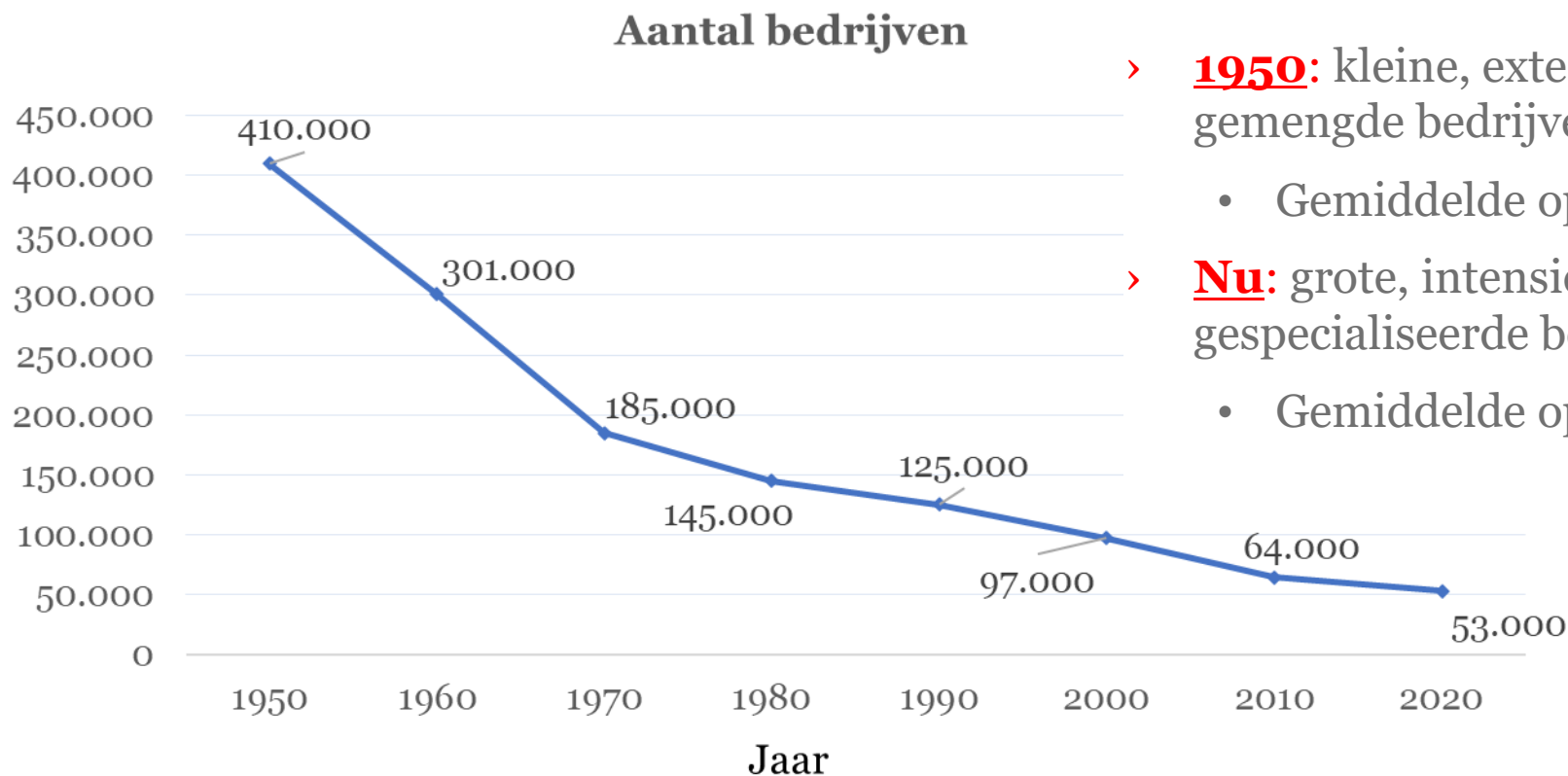
Landbouw in Nederland

- › Totale oppervlakte: 4,2 miljoen hectare
 - Landbouwgrond: 1,8 miljoen hectare (43%)
 - ~ 1 mln. ha: grasland
 - ~ 180.000 ha: granen
 - ~ 167.000 ha: aardappelen

Dalend aantal bedrijven

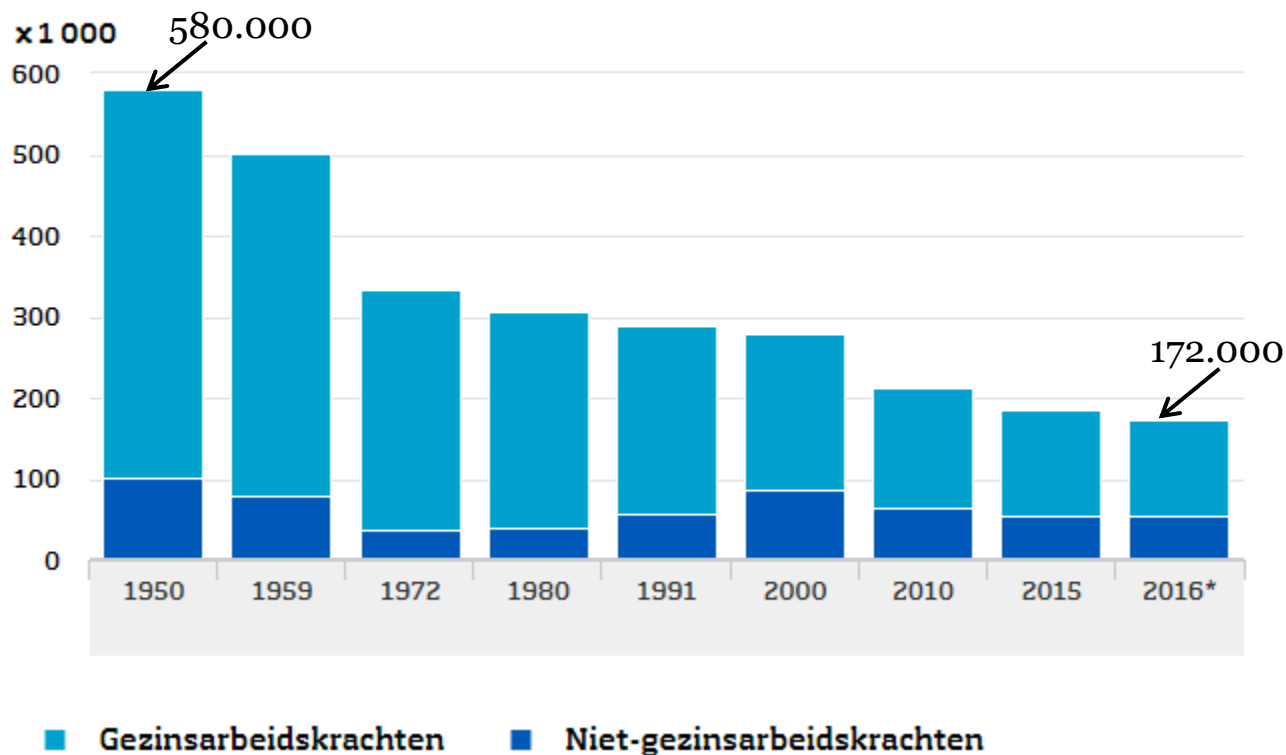

- > **1950:** kleine, extensieve gemengde bedrijven
 - Gemiddelde opp.: 5,7 ha
- > **Nu:** grote, intensieve en gespecialiseerde bedrijven
 - Gemiddelde opp.: 32,4 ha

Dalende werkgelegenheid

Arbeidskrachten in de landbouw

Bron: CBS

Sterke agrarische groei

- › Intensivering en schaalvergroting hebben geleid tot een sterke toename van productiviteit en opbrengsten
 - In 2015 produceerden boeren vijf keer zoveel als in 1950
 - Doorsnee rundveehouder: van 13 runderen in 1950 naar 160 runderen in 2016
 - Doorsnee varkenshouder: van 7 varkens in 1950 naar 1,6 duizend dieren in 2016
 - Opbrengst tarwe per hectare: van 4.700 kg (1960) naar 9.600 kg (2019)
 - Opbrengst suikerbieten per hectare: van 55.000 kg (1960) naar 83.900 (2019)

Ontwikkeling van de landbouw

Schaalvergroting en intensivering

Mechanisatie en innovatie

O-V-O drieluik / Gouden driehoek

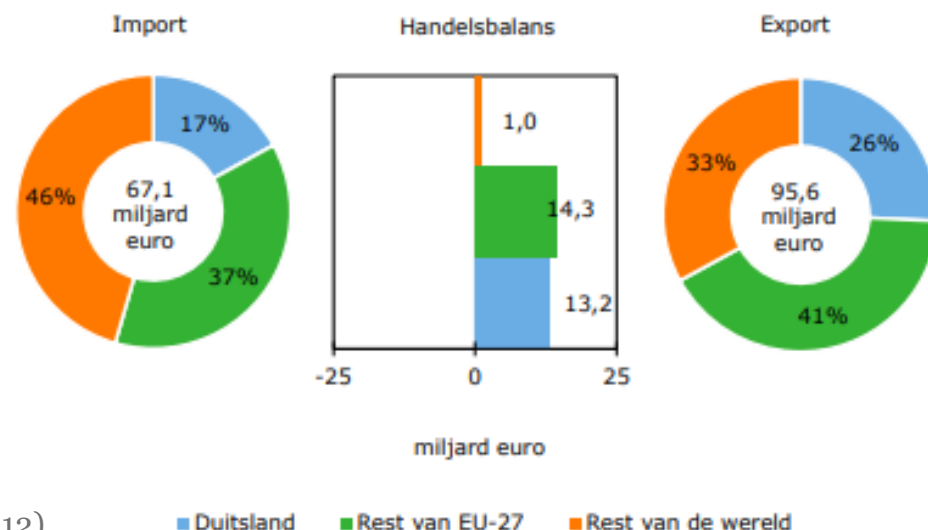
Landbouwbeleid

Modernisering van de
agrarische sector

Tweede exporteur

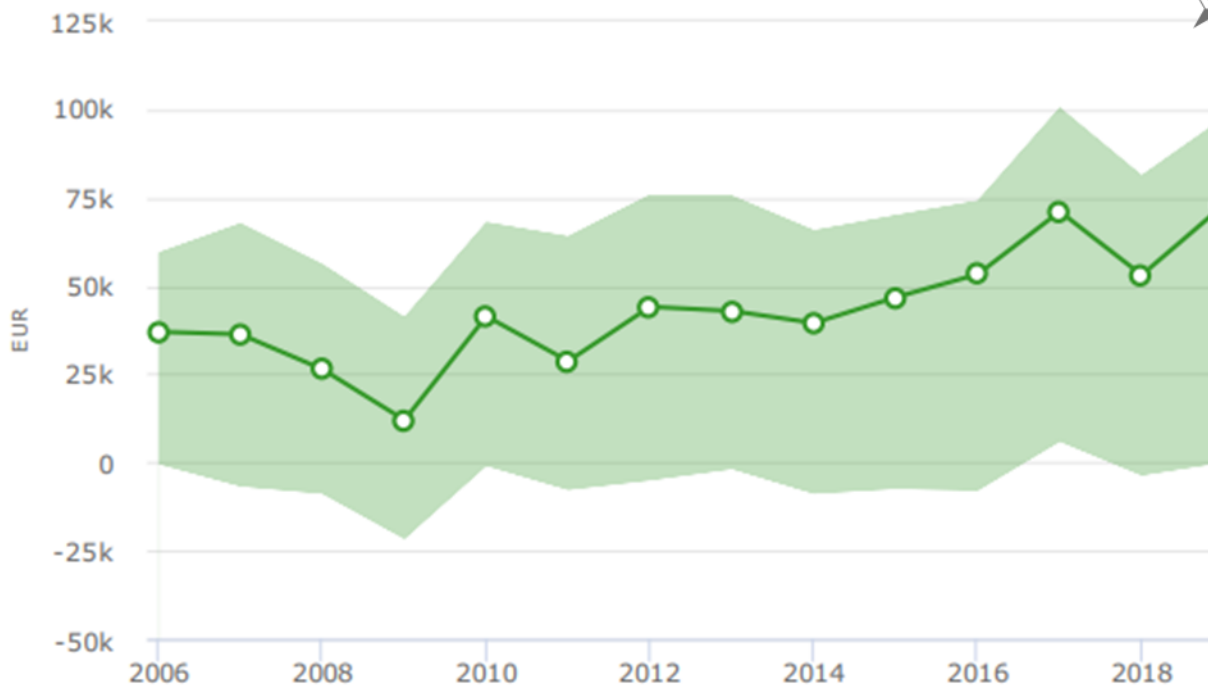
- › 2020: Nederlandse export van landbouwgoederen: 95 mld. euro
 - 68 mld. euro: goederenexport van NLse makelij
 - 27 mld. euro: wederuitvoer van buitenlandse makelij
 - Voedt Nederland de wereld?
 - Duitsland (26%)
 - België (11%)
 - VK (9%)
 - Frankrijk (8%)
 - China (4%)

Agrarisch inkomen

Ontwikkeling en spreiding van inkomen uit boerenbedrijf

➤ *Gemiddeld* inkomen in de land- en tuinbouw is niet slecht

- € 54,400 t.o.v. gemiddeld inkomen in NL € 38,500 (2020)
- Wél veel spreiding tussen en binnen sectoren
- Met name kleine bedrijven onder het gemiddelde

Bron: www.agrimatie.nl

REPORT

A worldwide survey of neonicotinoids in honey

[E. A. D. MITCHELL](#) , [B. MULHAUSER](#) , [M. MULOT](#) , [A. MUTABAZI](#) , [G. GLAUSER](#) , AND [A. AEBI](#) [Authors Info & Affiliations](#)

SCIENCE • 6 Oct 2017 • Vol 358, Issue 6359 • pp. 109-111 • [DOI: 10.1126/science.aan3684](#)

114 169

GET A

From bees to honey

Neonicotinoid pesticides are applied globally. Concern about their impacts has been increasing as evidence for negative effects on bee health and persistence has accumulated. Mitchell *et al.* looked at the prevalence of these pesticides in honey from across the world and found traces in the majority of samples tested (see the Perspective by Connolly). The neonicotinoid compounds occurred at levels considered safe for human consumption, but the contamination confirms the inundation of bees and their environments with these pesticides, despite some recent efforts to decrease their use.

'Inse
verd

Beeld ANP

Ne
ers

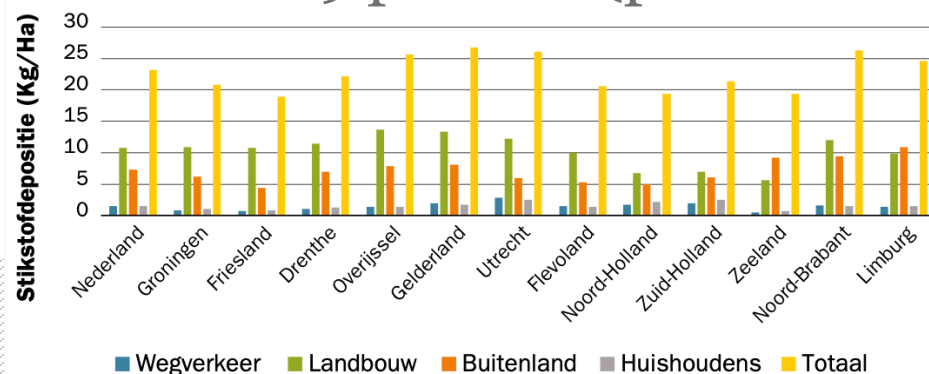
Voor het
in Europ
verdwijn
meer da
Nederla

Ook

Keerzijde: stikstof

- › Hoge veedichtheid en niet-grondgebonden veehouderij: stikstofoverschotten
 - De landbouw is verantwoordelijk voor 61% van de totale uitstoot van stikstof (TNO Factsheet, 2019)
 - In Nederland wordt de kritische depositiewaarde voor stikstof op 72% van de landnatuur overschreden
 - Het stikstofoverschot daalde met 29 procent (periode 2000–2016)

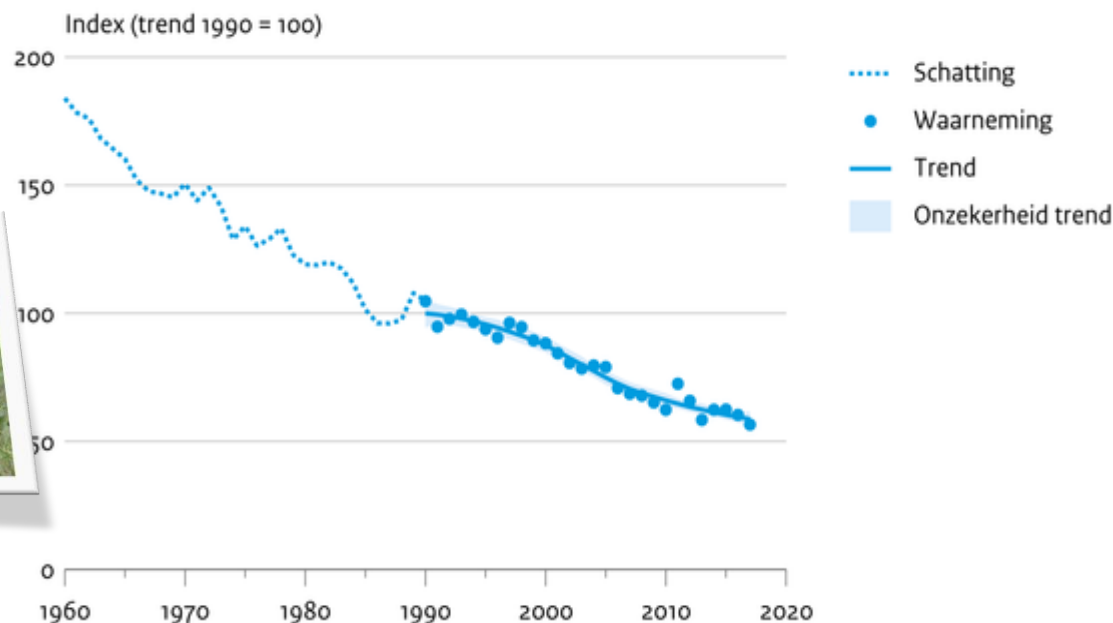

Keerzijde: biodiversiteit

- › Significante achteruitgang van broedvogels van het agrarisch gebied

Boerenlandvogels in Nederland

Keerzijde: ‘landschapspijn’

› Monoculturen:

- Uniform landschap, grote oppervlakten met mais en Engels graaigras
- Achteruitgang van het landschap, eentonigheid
- Tekort aan ecosystemendiensten, zoals waterregulatie, bodemvorming, plaagbestrijding, reinigend vermogen

Pleidooi voor transitie

- › Ruimtelijke zonering
- › Internationale context

university of
groningen

Twée andere trends: (1)

- › Sinds de coronacrisis: meer stedelingen willen naar het platteland verhuizen dan voorheen (thuiswerken, glasvezelnet)
 - Voorbeeld: Blauwestad in Oost-Groningen: van zieltogend tot superpopulair
- › Weliswaar is de materiële welvaart op het platteland lager, het is er vaak veiliger en schoner en inwoners zijn doorgaans gezonder dan in de stad
- › Plattelanders zijn meer tevreden over hun woonomgeving dan stedelingen

Twée andere trends: (2)

- › Duizelingwekkende vraagstukken:
 - Nijpende woningnood, een dreigende klimaatcatastrofe, energietransitie, ...
- › Alles wat ruimte nodig heeft, zoekt een plek op het platteland:
 - De 60.000 hectare die er de afgelopen twintig jaar in Nederland zijn bijgekomen voor wonen, werken en infrastructuur, zijn voornamelijk gebouwd op landbouwgrond

university of
 groningen

Gelderland, 12-10 2021 | 18

Woonakkoord: 1 mln. nieuwe huizen tot 2030

De Telegraaf

NIEUWS SPORT ENTERTAINMENT FINANCIËEL VROUW LIFESTYLE WAT U ZEGT

AD

NIEUWS REGIO SPORT SHOW VIDEO FUN Q

Binnenland Buitenland Politiek Economie Bizar Wetenschap Reizen Opinie

▲ Archiefbeeld. © ANP

Noordelijke provincies willen 220.000 extra woningen bouwen in ruil voor sneller spoor

De provincies Drenthe, Flevoland, Friesland en Groningen kunnen ongeveer 220.000 woningen meer bouwen dan eerst werd voorzien, mits er een snellere spoorverbinding met de Randstad komt. Ook willen ze dat de al bestaande treinverbindingen met de rest van het land worden verbeterd.

Binnenlandredactie 19-04-21, 02:35 Laatste update: 07:37

Al met al...

- › ... toenemende druk op het platteland
 - Boerenland wordt allemansland
 - Plattelandsbevolking: 5 miljoen bewoners (ca. 30% van de NLse bevolking)
 - Het verdienmodel van het platteland is niet langer meer de landbouw
 - Van productieruimte naar consumptieruimte

Ontwikkeling van de landbouw

Schaalvergroting en intensivering

Mechanisatie en innovatie

O-V-O drieluik / Gouden driehoek

Landbouwbeleid

Toekomst van de
 agrarische sector

Toenemende maatschappelijke
 vraag naar natuur, recreatie,
 landschap, rust, groene energie,...

Hoe nu verder?

- › Volop aandacht voor **natuurinclusieve landbouw**: boeren mét natuur, in plaats van er dwars tegenin
- › Vier hoofdbestanddelen:
 - Gezonde bodem is de basis (bodemkwaliteit, mineralenkringloop)
 - ✓ “Grond is duur én onze belangrijkste productiefactor”
 - ✓ “Gezonde bodem → gezonde grond → eeuwigheidswaarde”
 - Landschapselementen (overhoekjes, sloten, houtwallen, ...)
 - Groenblauwe dooradering, verbindingszones
 - Additionele maatregelen (specifieke soorten, landschapskwaliteit)

De essentie

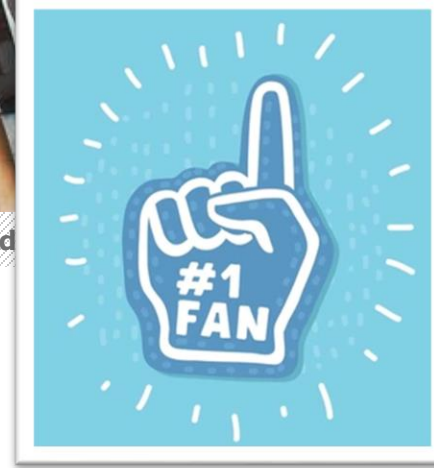

Drie dimensies in samenhang

Natuurlijk kapitaal,
ecosysteemdiensten,
denk aan: overloop-
gebieden, lokale materialen,
koolstofvastlegging in
bodems

Weinig milieu-impacts,
behoud van landschaps-
elementen, oude cultuur-
landschap, gezonde
bodems

Populair?

- › Hoeveel boeren met natuurinclusieve bedrijfsvoering?
 - Geen exacte nummers bekend, maar minder dan 10% (Vermunt et al., 2022)
 - PBL:
 - Meer dan de helft van de respondenten heeft maatregelen genomen voor een meer natuurinclusieve bedrijfsvoering (groenbemesters, extra weidegang, bloemrijke akkerlanden)
 - 18% verdergaand in de bedrijfsvoering geïntegreerd
 - Trouw: *“Meer dan de helft van de boeren vindt dat agrarische bedrijven niet langer moeten focussen op de export maar moeten kiezen voor ‘natuurinclusieve’ landbouw”*

Uitdagingen

- › Ontbreken van financiële incentives
 - Consument wil in NL niet betalen, laat staan die in het buitenland
 - Ontbreken van markten voor ecosysteemdiensten
- › Biedt het concept perspectief voor de boer?
 - Positie boer in de keten is zwak
 - Banken terughoudend met financiering
 - Hoge grondprijzen
- › Institutionele belemmeringen
 - Gevestigde belangen, ideaalbeeld hoogproductieve boer
 - Verkokerd denken

Tot slot

- › RegioDeal Natuurinclusieve landbouw (2019):
 - <https://youtu.be/KiXNFV3L5a4>
 - Het Rijk en de drie noordelijke provincies
 - € 20 miljoen beschikbaar voor initiatieven die de biodiversiteit, de landschapskwaliteit en de agrarische sector dienen

- › LNV: demonstratiebedrijven
 - 30 tot 40 boeren
 - Tijd wordt gecompenseerd
 - Inschrijving: 1/11/2021 – 15/12/2021

university of
 groningen

Gelderland, 12-10 2021 | 27

Dank!

c.m.van.der.heide@rug.nl